

Haçlı Seferi Vaazının Nadide Örneklerinden Biri: Humbert de Romans'ın de Predicatione Crucis Adlı Eseri

Murat Çaylı | ORCID: 0000-0002-1076-427X | muratcayli55@gmail.com

Öz

Başarısızlıkla sonuçlanmaması için titizlikle hazırlanılması gereken Haçlı Seferlerinin; askerî teçhizatın muntazam olması, en uygun güzergâhın seçilmesi ve binlerce insanı aynı amaç uğruna bir araya getirmek gibi pek çok aşaması vardı. Bunların hepsi birbirleriyle bağlantılı gibi görünse de ölümlerle sonuçlanması muhtemel bir sefere iştirak edecek kitleleri ikna etmek en zoru olmalıydı. Haçlı Seferinin mimarları, insanları en hassas noktadan yakalamayı bilen ruhbanlar olduğu müddetçe bu kolay bir işti. Lakin dinî motivasyon ne kadar etkili olsa da geçmişteki başarısızlıklar, uzuvlarını kaybetmiş ya da hiç geri dönememiş insanlar veya elde dilen kazançların kısa sürede yitirilmesi, Hristiyanların yüreğine korku salmaya ve haç kuşanmaya engel teşkil edebiliyordu. Bu sebeple Haçlı vaazı verme işi ehil insanların kontrolünde yapılması gereken bir meslek hâline geldi. XIII. yüzyılda yaşamış Dominikan üstadı azamı Humbert de Romans, Haçlı Seferine çıkmanın eskisi kadar cazip gelmediği bir dönemde Haçlı vaazı verecek meslektaşlarının işini kolaylaştırmak için bir eser yazmaya karar verdi. *De predicatione crucis* adını verdiği eserini 1260'lı yıllarda bitirdi ve vaizlerin hizmetine sundu. Çalışmasında, vaaz vermeye yetkin kişileri bilinçlendirmeyi ön planda tutan Humbert, toplanan halkın niteliğine, amacına ve olayların gidişatına göre vaizlerin nasıl hareket edeceklerini tek tek sıraladı. Bu çalışmada Humbert de Romans'ın hayatı incelenecek ve *De predicatione crucis* adlı eserde yer alan vaaz teknikleri üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler

Humbert de Romans, Haçlı Seferleri, Türkler, Müslümanlar

Atıf Bilgisi

Çaylı, Murat. "Haçlı Seferi Vaazının Nadide Örneklerinden Biri: Humbert de Romans'ın de Predicatione Crucis Adlı Eseri". *Selçuklu Araştırmaları Dergisi* 20 (Haziran 2024), 135-152. <https://doi.org/10.23897/usad.1432013>

Geliş Tarihi 05.02.2024
Kabul Tarihi 14.05.2024
Yayın Tarihi 28.06.2024

Değerlendirme İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme

*Araştırmacı TÜBİTAK BİDEB 2219 Yurt Dışı Doktora Sonrası Araştırma Burs Programı kapsamında desteklenmektedir.
Etik Beyan Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.
Benzerlik Taraması Yapıldı – Turnitin
Etik Bildirim usad@selcuk.edu.tr
Çıkar Çatışması Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.
Finansman Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.
Telif Hakkı & Lisans Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

A Precious Example of Crusade Preaching: Humbert de Romans' de Predicatione Crucis

Murat aylı | ORCID: 0000-0002-1076-427X | muratcayli55@gmail.com

Abstract

The Crusades, which must be meticulously prepared to avoid failure, had many stages, such as organising military equipment, choosing the best route and gathering thousands of people for the same purpose. Although all seem to be related, convincing the masses to participate in an expedition that was likely to end in death must have been the most difficult. This was an easy task as long as the architects of the Crusade were clergymen who knew how to catch people at their most vulnerable points. However, no matter how effective the religious motivation, past failures, people losing limbs or never returning, or the loss of gains in a short period of time could strike fear into the hearts of Christians and deter them from accepting the cross. For this reason, the preaching of the Crusades became a profession that had to be carried out under the control of competent people. Humbert de Romans, a 13th-century Dominican master, decided to write a work to facilitate the work of his colleagues who were to preach the Crusade at a time when going on a Crusade was not as attractive as it had been. He finished his work *De predicatione crucis* in the 1260s and made it available to preachers. In his work, Humbert prioritised the awareness-raising of those who were qualified to preach, and listed one by one the ways in which preachers should act according to the nature and purpose of the people gathered and the course of events. In this study, the life of Humbert de Romans will be analysed and the preaching techniques in *De predicatione crucis* will be discussed.

Keywords

Humbert de Romans, Crusades, Turks, Muslims

Citation

Çaylı, Murat. "A Precious Example of Crusade Preaching: Humbert de Romans' de Predicatione Crucis". *Journal of Seljuk Studies* 20 (June 2024), 135-152.

<https://doi.org/10.23897/usad.1432013>

Date of Submission	05.02.2024
Date of Acceptance	14.05.2024
Date of Publication	28.06.2024
Peer-Review	Double anonymized - Two External

Ethical Statement	*The researcher is supported by TÜBİTAK BİDEB 2219 Postdoctoral Research Fellowship Programme Abroad It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.
Plagiarism Checks	Yes - Turnitin
Conflicts of Interest	The author(s) has no conflict of interest to declare.
Complaints	usad@selcuk.edu.tr
Grant Support	The author(s) acknowledge that they received no external funding in support of this research.

Giriş

Haçlı Seferleri XIII. yüzyıl ortalarında eski görkemini kaybetmeye başlamış, sefere katılacak asker bulmak neredeyse imkânsız hâle gelmişti. İnsanlar yaşadıkları coğrafyadaki hayatlarının daha iyi olduğunu, denizaşırı topraklarda kalıcı bir başarı elde etmenin mümkün olmadığını düşünmeye başlamışlardı. Fransa Kralı IX. Louis'nin çıktığı en son sefer de hezimetle sonuçlanmış, seferin bir aşamasında esir düşen kral fidye ödeme karşılığında serbest kalabilmişti. Böylesi sonuçların alındığı bir ortamda insanları Haçlı Seferine davet etmenin ne kadar zor olduğu tahmin edilebilir. Bu durumun farkında olmayıp vaaz vermeye devam edenler elleri boş dönerlerken, Humbert de Romans'ın aklına bir fikir geldi.¹ Bu eski Dominikan üstadı azamı bir süredir vaizler ve vaaz üzerine kafa yoruyor, yaşanan sorunlara kendince yeni çözüm önerileri getirmeye çalışıyordu. Bu amaçla Dominikan vaizlerin eğitimi üzerine yazdığı bir çalışmasını dönüştürerek Haçlı Seferlerine uygulayan Humbert, haç kuşanacak asker ihtiyacını karşılamak üzere diyar diyar gezen vaizlere uygun bir eser kaleme aldı: *De predicatione crucis*. Böylelikle bu eseri okuyan en deneyimsiz vaiz bile karşısındaki kalabalığa neler söylemesi gerektiğini bilecek, Kutsal Toprakların kurtarılması için gereken insan gücünü toparlayabilecekti. Başarıya ulaşmak için en ince detayları bile düşünen Humbert, Papa II. Urbanus'un verdiği ilk vaazdan başlayarak Haçlı Seferi vaazının ve bütün ritüellerin detaylarına iniyor, Kitab-ı Mukaddes'ten uygun referanslarla süslediği pasajlar vesilesiyle Hristiyanların yüreklerini alevlendirmeyi amaçlıyordu. Geriye sadece vaizin, toplanan kalabalığı ikna edecek en uygun yöntemi bulması ve konuşmasını o şekilde yönlendirmesi kalıyordu.

Hayatı

Humbert de Romans, 1190-1200 yılları arasında günümüzde Fransa'nın Drôme kenti sınırları içerisinde yer alan Romans-sur-Isère'de doğdu. Çocukluk ve gençlik yılları hakkında kaynaklarda çok fazla malumat olmasa da Paris Üniversitesi mezunu olduğu ve bir süre burada ders verdiği bilinmektedir (Tugwell, 1982, s. 32; Alves, 2020, s. 9). Dinî hissiyatı her şeyin önüne geçmiş olacak ki otuzlu yaşlarının başlarında üniversitedeki kariyerini bıraktı ve bütün dünyevi işlerden de elini eteğini çekerek tarikata girmeye karar verdi. İlk olarak Chartreux Tarikatı'na mensup olan kardeşinin etkisiyle buraya girmeyi düşündü fakat daha sonra fikir değiştirip 30 Kasım 1224'te Dominikanlara katıldı. İki yıl sonra tarikatın Lyon'daki manastırına atanan Humbert, 1237 yılında başrahip oldu. Tarikat içerisindeki konumu hızla yükseldi ve 1240 yılında Toskana'daki Dominikan manastırlarının en yetkili ismi hâline geldi. Öyle ki bir yıl sonra yapılan papalık seçimlerinde aday dahi gösterilmmişti. Papa seçilip Hristiyanlığın en yüce makamına ulaşmasa da kendi tarikatının zirvesine tırmanmayı başardı ve 1254 yılında Dominikanların beşinci üstadı azamı olarak seçildi (Murray, 1974, s. 289; Tugwell, 1982, s. 31; Brett, 1984, s. 3-10). 1256 yılında, düzenlediği seferlerle Haçlı Seferleri tarihi arasında müstesna bir yere sahip olan Fransa Kralı IX. Louis'nin bir oğlunun vaftiz babası oldu.

¹ Humbert de Romans öncesi eserler kaleme alan, XIII. yüzyılın diğer önemli vaizleri için bkz. (Longére, 1989.).

Dahası, 1258 yılında kral ile Clermont, Poitiers ve Anjou soyluları arasında yaşanan bir anlaşmazlıkta hakem olarak onun tavsiyelerine başvuruldu (Tugwell, 1982, s. 33).

Tarikatın en yetkili ismi hâline gelen Humbert, hiç vakit kaybetmeden tarikat bünyesinde pek çok yeniliğe imza attı. Tarikat kurallarında düzenlemeler yaptı, ayinleri standart hâle getirdi ve disiplini arttıracak önlemler aldı (Brett, 1984, s. 41-55). Dillere meraklı olduğu bilinen üstadı azam, Müslümanlar tarafından zorla dininden döndürülenleri yeniden Hristiyanlaştırmakla görevli misyonerlerin Arapça öğrenmelerini teşvik etti. Zira Arapçadan başka dil bilmeyen eski din kardeşleriyle iletişim kurmaları için bundan başka çare yoktu. Bu amaçla bir Hristiyan'ın Arapça öğrenebilmesi için en uygun coğrafya olan Endülüs'te Doğu dillerinin öğretildiği okullar açtırdı (Murray, 1974, s. 290). Hristiyan misyonerlerin Doğu dillerini öğrenmeleri meselesi bu dönemde sürekli olarak gündemi meşgul ediyordu. Humbert'ten önce Assisili Francis, Fransiskan keşişlere Arapça öğrenmelerini tavsiye etmişti. İlerleyen yıllarda da Ramon Llull, Arapça öğrenmenin gerekliliğinin yanı sıra Arapça yazılmış eserlerin Latinceye çevrilmesini salık verecekti (Dilek, 2019, s. 11).

Humbert zamanında yetişen Dominikan misyonerler muhtemelen Arapçanın dışında başka diller de öğrenmişlerdi. Çünkü Katolik ve Ortodoksların yaşadığı yerlerin yanı sıra Müslümanların ve Moğolların hüküm sürdüğü diyarlara da gönderildiler. Örneğin bu yüzyılda yetişip Moğollara elçi olarak gönderilen Dominikan keşişlerden André de Longjumeau (Richard, 2002, s. 373) Arapça konuşuyordu. Daha sonra gönderilen Ricoldus de Monte Crucis ise Arapçayı Bağdat'ta öğrenmiş olsa da Humbert'in kurduğu sistemde yetişmişti (Ricoldus de Monte Crucis, 2018, s. 11). Faaliyetleri sayesinde kişiliği hakkında az çok bilgi sahibi olabildiğimiz Humbert'in bu davranışları, her şeyi tekdüze hâle getirip belirli bir standarda ulaştırmayı sevdiğini ve Hristiyanlık için elle tutulur çözüm arayışında olduğunu akıllara getirir. Nitekim Haçlı Seferi vaazı risalesi de bunun en güzel örneklerinden biri olacaktır.

1263 yılında sağlık sorunları sebebiyle görevlerini bırakmayı düşünen Humbert'e Kudüs Patrikliği teklif edildi. Fakat bunu kabul etmedi ve kalan vaktini eserlerini yazmaya adanarak sade bir hayata döndü (Murray, 1974, s. 290; Tugwell, 1982, s. 33-34). 1266-1268 yılları arasında *De predicatione crucis*'i² kaleme aldı (Brett, 1984, s. 167-175). 1266-1277 yılları arasında Dominikan vaizlerinin eğitilmesine yönelik önerilerden oluşan *De dono timoris* ve *De eruditione praedicatorum*'u yazdı (Brett, 1984, s. 117-132, 151-166; Longère, 1988, s. 258; Alves, 2020, s. 10-18). Aziz Dominicus'a atfettiği *Legendae sancti Dominici* ve Aziz Augustinus'un yasaları üzerine yeni bir yorum getirdiği *Expositio regulae beati Augustini* adlı eserleri de bulunmaktadır. Onun *opus magnum*, 1274 yılında toplanan ikinci Lyon Konsili'nde Papa X. Gregorius'a sunduğu *Opus tripartitum*'dur.³ Bu eserinde Katolik ve Ortodoks Kiliselerinin birleşimi konusunda fikirlerini beyan etmiş, Kutsal Toprakların geri alınması üzerinde durmuş ve Haçlı Seferlerinin sorunlu gördüğü meselelerine eleştirilerini

² İngilizce tercümesi için bkz. (Conlon, 1955).

³ Humbert de Romans'ın konsildeki faaliyetleri için ayrıca bkz. (Riedl, 2016/2017, s. 175-191).

sunmuştur (Tugwell, 1982, s. 34; Brett, 1984, s. 176-193).

14 Temmuz 1277'de Valence'de ölen Humbert, Dominikan Tarikatı'nın tüzüklerini önemli ölçüde değiştirmişti (Brundage, 1992, s. 304). Onun reformları, tarikat içerisinde uzun yıllar boyunca takip edilmeye devam etti. Dominikanlarca büyük saygı görmesine rağmen faaliyetleri yeterli takdiri görmedi ve Kilise tarafından aziz ilan edilmedi. Her şeye rağmen *Opus tripartitum* adlı eseriyle XIII. yüzyıl sonlarından itibaren yazılmaya başlanan Haçlı Seferi projelerinin fikir babalarından biri oldu.⁴

De Predicatione Crucis

Miikka Tamminen'in, XIII. yüzyıl Haçlı Seferi ideolojisi ve propagandası için kıymetli bir bilgi kaynağı (2018, s. 31) olarak ifade ettiği bu eser kırk beş bölümden oluşmaktadır. Her bölümde kutsal metinlere atıf yapılarak konunun ilahiliği vurgulanır. Çoğu bölümün sonunda yer alan "Davet" başlığı, vaazın içeriğinden etkilenen insanları Haçlı seferine davet eden coşkulu pasajlar içerir. Humbert eserinin ilk bölümünde bu el kitabını yazma amacını açıklar. Onun niyeti, Müslümanlar üzerine düzenlenecek yeni seferlere asker toplamakla görevli vaiz keşişlere rehberlik edecek bir eser oluşturmaktır. Böylece deneyimi olanlar kendilerini geliştirebilirler, doğuştan hitabet gücüne sahip olanlar ise başarı oranlarını çok daha iyi bir seviyeye çıkabilirler. Sonraki kısımda vaizler için küçük bir ipucu veren yazar, başlıkların altında yer alan ve dokunaklı sözlerle Haçlı Seferi propagandası yapılan davet bölümlerinde bazı ilahilerin okunmasını tavsiye eder (Humbert de Romans, 2022, s. 53-54).

İkinci bölüme [Hz.] Muhammed'e hakaret ederek başlayan Humbert, Müslümanlar ve Hristiyanlar arasındaki savaşın 600 yıldan beri devam ettiğini vurgular. Hristiyanlar günahları yüzünden Kutsal Topraklar dâhil pek çok yeri kaybetmişler, Müslümanlar neredeyse dünyanın yarısına hükmeder hâle gelmişlerdir. Kutsal mekânları yerle yeksan etmişler, çok sayıda Hristiyan'ı öldürmüşlerdir. Bir zamanlar dört yüz kırk dört piskoposluğun bulunduğu Afrika'yı işgal etmişler, neredeyse bütün piskoposları ortadan kaldırmışlardır. Daha sonra Akdeniz'i de aşarak Avrupa'ya ayak basmışlar, İspanya'yı ele geçirip Fransa Krallığı'nın sınırlarına dayanmışlardır. Müslümanların bu ilerleyişleri Charles Martel⁵ tarafından durdurulsa da hâlâ İspanya'nın büyük bir bölümüne hükmetmeye devam etmektedirler (Humbert de Romans, 2022, s. 57).

Humbert ilk İslam fetihlerini bu şekilde özetledikten sonra kısaca Haçlı Seferlerini anlatmaya başlar. Hristiyanlar en sonunda bu harekâtlara tepki gösterip denizi geçmiş ve Kutsal Topraklara ilerlemişlerdir. İlk zamanlar buralarda büyük başarılar kazansalar da pek çok sıkıntıdan sonra neredeyse tamamen kaybetme noktasına gelmişlerdir. Hristiyanların elinde çok küçük bir bölgenin kaldığını belirten Humbert, Lecoy de la Marche'in tespit ettiği üzere (1890, s. 11-12), yakın zamanda Safed'in kaybedildiğinden bahsederek eserin yazıldığı

⁴ Hayatı ve eserleri üzerine daha ayrıntılı bilgi için bkz. (Quetif & Echard, 1721, s. 141-149, Murray, 1974, s. 289-292; Tugwell, 1982, s. 31-35; Brett, 1984, s. 3-115; Tamminen, 2018, s. 16-17).

⁵ Charles Martel liderliğindeki Franklar, 10 Ekim 732'de Poitiers yakınlarında Abdurrahman el-Gâfiki komutasındaki Emevî ordusunu mağlup etmiştir.

tarihi tahmin etmemize olanak tanır. Denize uzak bir konumda bulunan Safed Kalesi'nin Haçlıların ana savunma hattını oluşturduğunu söyleyerek sözlerine devam eden yazar, bu bölgenin kaybedilmesiyle deniz kıyısındaki yerleşim yerlerinin tehlikeye düştüğünü ifade eder. Çünkü aradaki savunma hattının kaybedilmesi yüzünden Haçlılar deniz kıyısında sıkışıp kalmışlardır. Etrafları Bizans, Moğollar ve Memluklarla çevrilidir. Safed'i alan Memluklar, hiçbir direnişle karşılaşmadan Akka'ya kadar ilerleyebilirler. Zor durumda kalan Hristiyanlara, Papalıktan ve Avrupa'daki krallardan başka yardım edecek kimse yoktur (Humbert de Romans, 2022, s. 57-58).

Sonraki bölümlerde haçın kutsallığı üzerinde durulmaktadır. Bu bölümde Kitab-ı Mukaddes'e atıflar yapan yazar, Kutsal Topraklara giden hacıların neden haç simgesi taktıklarını şöyle izah eder:

“Bu, Haçlıların üstlendiği kutlu bir hac yolculuğudur. Bu nedenle onlara bir azizin, bir havarinin, bir şehidin veya bir bakirenin hacıları olmadıklarını, bizzat çarمیha gerilenin uğruna yola çıkanlar olduklarını göstermek için haç simgesi verilir. İsa'nın haçının gördüğü en büyük düşmanlar Sarazenlerdir. Nitekim çarمیha gerilme emrini veren Yahudiler bile çarمیha gerilmiş olana inanmak istemeseler de yine de silahlarını haça tapanlara doğrultmuyorlar. İsa'yı çarمیha geren Romalı paganlar bile haça tapınmaya başladılar ve dünyayı Çarمیha Gerilmiş Olan'a boyun eğdirmek için çok şey yaptılar. Ama Sarazenler öyle mi? Onlar gerçekten en kötüsüdür zira her ne kadar İsa'yı övme konusunda bizimle hemen hemen aynı fikirde olsalar da, haçın gizemini anlamazlar ve onu aşağılık domuzlar gibi ayaklar altında çiğnerler. Onun Tanrı'nın Oğlu olduğuna inanmayı da aptalca ve ilahî yüceliğe aykırı bulurlar. Haç lanetleyen Yahudileri ve diğer putperestleri bırakıp 660 yıl boyunca durmadan Hristiyanlara saldırdılar. Bizleri Asya'dan ve Afrika'dan atmakla yetinmediler; Avrupa'da ve hatta Galya'da bile bize zulmedip öldürmek istiyorlar” (Humbert de Romans, 2022, s. 68-69).

Bu sözlerin ardından Hristiyanları Avrupa'da bile rahat olmadıklarına, Müslümanların amacının Batı'yı da fethedip Hristiyanlığı ortadan kaldırmak olduğuna ikna etmek isteyen Humbert, Haçlıların neden galip geleceklerini anlatmaya başlar. Ona göre Müslümanlarla savaşıma giden Hristiyanların zaferi sayılarına, güçlerine ve teçhizatlarına bağlı değildir. Çünkü onlar Mesih'in haçını kuşandıkları için galip geleceklerdir. Bu yüzden inançsızlara karşı savaşırken zafer ümidiyle sancağına ve askerlerinin silahlarına haç simgesi koyduran İmparator Konstantin gibi, Haçlılar da Müslümanlar karşısında haçı göğe doğru kaldırmak zorundadırlar.⁶ Humbert'e göre geçmişte Kudüs'ü kuşatan Godefroi de Bouillon'un, Tanrı'nın ve haçın yardımını dileyerek şehri ele geçirmesi gibi örnekler bunun işe yaradığının göstergesidir (Humbert de Romans, 2022, s. 68-70).

Humbert sonraki başlıkta haçın neden omuzda taşındığını anlatır, sözlerine şu örneklerle başlar: Nasıl ki iki kişi seyahat ederken bir gün biri ertesi gün de diğeri eşyaları taşır, Hristiyanlar da aynı şeyi haç için yapmalıdır. Çünkü İsa çarمیhın ağırlığı altında yürüyerek ve daha pek çok eziyet çekerek Hristiyanların günahlarını sırtında taşımış, kefaretlerini ödemiştir. Daha sonra tekrar dünyevi bir örnek veren yazar, değerli yüklerini omuzlarında

⁶ Burada Batı Roma İmparatoru Maxentius'un, Konstantin tarafından mağlup edildiği Milvian Köprüsü Savaşı'ndan bahsedilmektedir.

taşıyan tüccarlar gibi, Haçlıların da manevi değerinden dolayı haçı omuzlarında taşımakla yükümlü olduklarını belirtir (Humbert de Romans, 2022, s. 75).

Sonraki pasajda, haç kuşanma töreninin neden halkın toplandığı yerlerde yapıldığını şöyle izah eder: Herkesin gözü önünde işkence edilen havariler veya açık açık günah işlemekten çekinmeyen günahkârlar gibi her Hristiyan kamuya açık yerde haç kuşanmalıdır. Ayrıca haç, hayırlı işlerin yapıldığı taraf olduğu için sağ omuza iliştilir. Haçın neden Kilise mensupları tarafından dağıtılması gerektiği hakkında ise şunları söyler:

“Kutsal haçın Kilise'nin elinden alınmasının nedeni, otoritesinin bir imparatorun veya herhangi bir kralıkinden daha yüksekte olmasıdır. Çünkü Kilise, savaşı başlatma ve günahları başlatma yetkisine sahiptir. Kim cehennem ve araftan kurtulmak, günahlarından arınmak ve şehitlerle birlikte hiçbir engelle karşılaşmadan cennete gitmek isterse gelsin ve bu en kutsanmış haçı kuşansın” (Humbert de Romans, 2022, s. 82-84).

Humbert'e göre Haçlı Seferine katılacak askerlerin zorlanmaması gerekir. Burada [Hz.] Muhammed örneğini yineleyen yazar, onun insanları kılıç zoruyla kendisinin yolunda gitmeye zorladığını fakat İsa'nın bunu yapmadığını belirtir. Öyle ki İsa, çarpmıha gerilene kadar kimseyi kendisini takip etmeye zorlamamış, sadece gönüllü olanları yanında kabul etmiştir. Bu yüzden hiç kimsenin Hristiyanları haç kuşanmaya zorlamaya hakkı yoktur. Çünkü hizmet etmek ve karşılığında mükâfat kazanmak, içtenlikle yapıldığında daha kıymetlidir (Humbert de Romans, 2022, s. 85-86).

Bu konuyu da açıklığa kavuşturduğunu düşünen yazar, ilk haç kuşanma töreninin hikâyesine değinir. Sözlerine Haçlı Seferinin önemli simalarından Pierre l'Ermite'ten bahsederek başlar. Kutsal Topraklara gönülden bağlı olan Pierre Kudüs'te Kutsal Tapınak'ta dua ederken, İsa ona görünür ve bu toprakların Hristiyanların elinde olmamasından şikâyet eder. Kudüs, [Hz.] Muhammed'in fetihlerinden itibaren neredeyse üç yüzyıl boyunca Müslümanların elinde kalmış, burada yaşayan Hristiyanlar kölelik şartları altında yaşamaya mahkûm edilmişlerdir. İsa Pierre'e, bu durumu dönemin papası II. Urbanus'a anlatmasını emreder. Avrupa'ya geri dönen Pierre gördüklerini papaya anlatır ve diğer ülkeleri de dolaşarak insanlardan destek ister. Papa da 1095 yılında Fransa'ya gelir ve Clermont'ta bir konsil toplar. Hristiyanları Kutsal Topraklara yardım etmeye çağırır, kabul edenlere ise omuzlarına iliştiirmeleri için haç simgesi verir. Böylece Haçlı Seferine çıkmadan önce haç kuşanma âdeti başlamış olur (Humbert de Romans, 2022, s. 87-88).

Sonraki kısımda Müslümanların Kudüs'ü ele geçirmelerine yeniden değinen Humbert, [Hz.] Muhammed'den önce yaklaşık 600 yıl boyunca Hristiyanların Kutsal Topraklarda ibadetlerini yerine getirebildiklerini lakin bölgenin Müslüman egemenliğine girmesinden sonra bunun yasaklandığını belirtir. İddiasına göre onların Hristiyanlığa verdiği zararı ne Yahudiler ne de diğer dinlere mensup olanlar vermemiştir. Üstelik Müslümanlar İsa'nın adını silmekle de kalmamışlar, işgal ettikleri yerlerde günde birkaç defa [Hz.] Muhammed'in adının yüceltecek eylemlerde bulunmuşlardır. Humbert burada günde beş defa okunan ezana atıf yapmaktadır (Humbert de Romans, 2022, s. 91). Bu sözlerinin peşi sıra Hristiyanları galeyana getireceğini düşündüğü şu vaaza yer verir:

“Kardeşlerim, bizden önceki nesillerin Tanrı'ya yapılan haksızlıkların intikamını alma konusundaki gayreti bu yüzdendir. Altı yüz yılı aşkın süredir Muhammed'in putunun ona karşı dikilmesine duyulan öfke, yalnızca birkaç gün süren buzağı putunun dikilmesine duyulan öfkeden daha ciddidir. İsa Mesih'e reva görülen bu zulümden yüreği burkulanlar varsa, kralları İsa Mesih'in topraklarına götürmeye yardım etmek isteyenler varsa, ona karşı kötülük yapanlarla savaşmak isteyenler varsa, ayağa kalksınlar ve haç kuşansınlar” (Humbert de Romans, 2022, s. 93).

Humbert konuyu yine dine getirir ve üç semavi dini kıyaslamaya başlar. Yaratılıştan itibaren dünyada üç kanunun hüküm sürdüğünü ifade ettikten sonra bunları şöyle sıralar: Musa'nın getirdiği Yahudi kanunu, Mesih'in getirdiği Hristiyan kanunu ve [Hz.] Muhammed'in Kur'an adlı kitapta yazdığı Sarazen kanunu. Musa'nın kanununun yerini İsa'ninkine bıraktığını, Kur'an'ın ise hiçbir zaman geçerli olamayacağını söyleyen Humbert, Hristiyan hukukunun her şeyin üzerinde olduğunu, bu sebeple diğerlerinin hiçbir kıymeti olmadığını belirtir. Kitab-ı Mukaddes'in içeriğinden dolayı Musa ve İsa'yı övse de konu İslam'a gelince düşman kesilir ve yeniden [Hz.] Muhammed'e hakaret etmeye başlar. Gerekçe olarak İslam kanunlarının, 40 erkekte daha fazla cinsel güce sahip olduğu⁷ için şeriatında yüceltilen Muhammed tarafından aktarıldığı, kanununda zina yasaklanmış olmasına rağmen onun başkasının karısına âşık olduğu, en büyük peygamber olarak evli bir kadın onunla ilişkiye girmek isterse, kendisi için günah olmayacak şekilde bir ayrıcalığa sahip olduğu gibi o dönemde Avrupa'da yaygın olan söylentileri sıralar. Ayrıca [Hz.] Muhammed'in Müslümanlara, Musa'dan daha büyük olan Mesih'in, Musa'nın yasasını ıslah etmek için gönderildiğini, kendisinin ise Mesih'ten daha büyük olduğunu ve Hristiyan yasasının yok edilmesini telkin ettiğini aktarır. Böyle büyük bir tehlikeyle karşı karşıya kalmış olan Hristiyanların onlarla savaşmaktan başka çareleri olmadığını ifade eden Humbert, Hristiyan yasasını savunacak inançlı kimseleri cesaretlendirmeye çalışır (Humbert de Romans, 2022, s. 94-96).

Yazar devam eden satırlarda, Hristiyan âleminin en kutsal yeri olan Kudüs ile Kutsal Topraklar üzerinde durur ve vaizlerin, bu sözleri alıntılanarak insanları etkilemesini tavsiye eder. Zira ilk insan Âdem orada yaratılmıştır; İbrahim, İshak, Yakup ve oğulları, Musa, Harun ve İsa Mesih orada doğmuşlar ve yaşamışlardır. Aynı şekilde Mesih'in tüm havarileri de burada yaşamış, ilk Kilise burada kurulmuştur. Bunları sıraladıktan sonra, bir aziz sayesinde belirli bir yere bağlanabilen Hristiyanların bu kadar büyük insanın yaşadığı Kutsal Topraklar'a daha fazla bağlılık hissetmesi gerektiğini vurgular. Hemen ardından, peygamberlerinin kabrini ziyaret etmeyen Müslümanların hoş karşılanmadığını söyleyerek İslam'la kıyaslama yapar ve Mesih'in ayak bastığı kutlu yerleri ziyaret edecek kadar bağlılığı olmayan kişilerin Hristiyanlığını sorgulamaları gerektiğini ima eder (Humbert de Romans, 2022, s. 102-104).

Bu konunun ardından Müslümanlar karşısında galibiyet kazanmış tarihî kişiliklerden örnekler veren Humbert, konuyu Charlemagne ile başlatır. Onun 801 yılında İspanya üzerinde yürüdüğünden, Saintes ve Agen'e kadar ilerleyen Müslümanları geri

⁷ Bu rivayetin hadislerdeki yeri ve diğer yorumlar için bkz. (Akgün, 2013, s. 43-65).

püskürttüğünden bahseder. Daha sonra başarıya ulaşan Birinci Haçlı Seferi'ne ve Godefroi de Bouillon'un zaferlerine değinir. Hemen ardından Selahaddin Eyyubi'nin Kudüs'ü fethetmesinden sonra başlayan Üçüncü Haçlı Seferi'ni, Alman İmparatoru Friedrich, Fransa Kralı Philippe ve İngiltere Kralı Richard'ı anar. Akka'yı ele geçirdiklerinden, bölgedeki savaşın hâlâ devam ettiğinden bahseder (Humbert de Romans, 2022, s. 110-113).

Konuyu, bunlar yaşanırken Kilise'nin tutumuna getiren yazar, ihtiyaç zamanında hazinesinin kapılarını açan krallar gibi Papalığın da lütuf hazinelerini sonuna kadar açtığını ve Tanrı'nın amacı uğruna yola çıkanlara dağıttığını söyler. Bu hazineleri ise şöyle sıralar: Birincisi, bütün günahların affedilmesi, yani endüljanstır. Buna göre kişinin işlediği günah Kilise tarafından affedilmesine mâni değildir. İkincisi kefarete gerektiren cezaların affedilmesidir. İşlediği suçtan dolayı çeşitli kefaretlere ödemesi gerekenler, sefere katılmaları hâlinde bağışlanabilecektir. Üçüncüsü, bütün adakların aynı amaca bağlanmasıdır. Her Hristiyan'ın birincil amacı Haçlı seferlerine maddi ve manevi destek vermektir. Dördüncüsü, insanların Roma'ya gidip af dilemek zorunda olduğu çok sayıda aforozun bağışlanmasıdır. Beşincisi, mülkiyetin korunması ve savunulmasıdır. Buna göre sefere katılacak herkesin mal varlığı Kilise koruması altında olacaktır. Altıncısı, haç kuşananların birçok yükümlülüğünden muaf tutulmasıdır. Yedincisi ise din adamlarına verilen çeşitli haklardır (Humbert de Romans, 2022, s. 114-115).

İnsanların neden Haçlı Seferine katılmadıklarını da irdeleyen Humbert, bunun sebeplerini sekiz kategoriye ayırır, bir kısmını da detaylı biçimde açıklar. Ona göre birinci sebep günaha bağımlı olmaktır. İkincisi bedenle kefarete ödemekten çok korkmaktır. Çünkü bazı Hristiyanlar hac yolculuğunun acı ve ızdıraplarından, denizin tehlikelerinden, gemideki hayatın zorluklarından, o bölgenin sıcağından ve hastalıklarından, savaşlarda ölmekten korkup bedenleri için endişe duydukları için haç kuşanmaktan imtina etmektedirler. Bu tür insanları hizmetçiler tarafından beslenen, ahırlarda semizleyen ve eğlence olsun diye sokaklarda gezdirilen atlara; saban koşulmayan, sadece semirtilen ve kesilen besili öküzlere benzetir (Humbert de Romans, 2022, s. 123).

Üçüncü sebep yerini yurdunu çok sevmektir. Bazı Hristiyanların sahip oldukları mallar sebebiyle memleketlerine ve ailelerine çok bağlı olduğunu ifade eden Humbert, bu durumun onları kutsal yolculuktan alıkoyduğunu savunur. Ardından onları, geceleri dönüp yatabilmek için evden asla uzaklaşmayan evcil tavuklara; uzağa gitmemeleri için evin yanındaki bir kazığa bağlanan, bütün günü otlamakla geçiren Flanders ineklerine benzetir. Çünkü Şeytan bu tür insanları bağlamış ve uzağa gitmelerine mâni olmuştur (Humbert de Romans, 2022, s. 127).

Dördüncüsü insanların kötü sözlerine kulak asmaktır. Bazı aile bireylerinin haç kuşanmış birini engellemeye çalıştıklarını, hatta alay ettiklerini belirten Humbert, bu kimseleri insanları kurtuluşa ermekten alıkoyan iblislere benzetir. Kutsal Topraklar meselesine leke süren, büyük can ve mal kaybıyla sonuçlanan, kalabalık Müslüman topluluğu karşısında hiçbir zaman sona ermeyecek olan bu işin peşinde koşmanın ne anlamı var diye soranları ise iftiracı olarak yaftalayıp, onların en ağır şekilde cezalandırılacaklarını müjdeler (Humbert de Romans, 2022, s. 130-131).

Beşincisi kötü örneklerle özenmektir. Bazılarının haçı kabul etmeyenlere özenerek Kutsal Topraklara gitmediğinden yakınan yazar, bunların kötü yemek yerine iyi bir yemek, kötü kıyafet yerine iyi kıyafet gibi pek çok şeyin iyisini istediklerini ama iyi örnekler yerine kötüsünü yeğlediklerini düşünür (Humbert de Romans, 2022, s. 133). Daha sonra bunlarla ilgili şu vaazı verir:

“Kardeşlerim. Bu tür örnekleri dikkate almak ve onları taklit etmek ne kadar aptallık ve alçaklıktır. Bu nedenle evlerinde oturan ödleklerle birlikte kalan korkak şövalyeler gibi değil, atalarını taklit eden yiğit şövalyeler gibi olun. Bizim için acı çekenin örneğini izleyerek haçın gölgesine sığının” (Humbert de Romans, 2022, s. 135).

Altıncı sebep kişinin kendisini çok sevmesidir. Bu tür kimseler ailelerini çok sevdiklerini ve yokluklarıyla onları üzmemek istemediklerini belirttikleri için haçtan uzak kalırlar. “Annemi, eşimi, çocuklarımı nasıl bırakayım?” deyip Kutsal Topraklar’ı kurtarmaya gitmezler. Humbert, bu tür dünyevi duyguların, ilk insanı, tüm dünyayı alt üst eden günahı işlemeye sevk eder nitelikte olduğunu belirterek Hristiyanların bundan kaçınmasını ister (Humbert de Romans, 2022, s. 136).

Yedincisi maddi yetersizliktir. Birtakım kimselerin yetersizlik bahanesiyle haç kuşanmayı reddettiğini söyleyen Humbert, bunları da üçe ayırır: Fiziksel yetersizlikler, maddi yetersizlikler ve utanmaya sebep olacak işlerden kaynaklananlar. Kutsal Topraklar gibi önemli bir meselede; düşman geldiğinde kimsenin çaresizleri geride bırakmayacağını, kimsenin silahlarını fakirlerle paylaşmaktan kaçınmayacağını, kimsenin küçük meselelerden dolayı onları ayıplamayacağını belirterek yüreklere su serper (Humbert de Romans, 2022, s. 140-142). Sekizinci sebep iman eksikliğidir. Dünyevi işlere ve paraya tapanlar ya da komşularıyla aralarındaki rekabete bağımlı olanlar bu kategoriye dâhil olmaktadır. Dolayısıyla bu kimseler Tanrı’nın peşinden gitmeyi reddederler (Humbert de Romans, 2022, s. 120-121).

Sonraki pasajda, vaizlerin başarıya ulaşmaları için gereken şartlar sıralanır:

“Haçlı seferi vaazının başarıyla yerine getirilmesi için gereken şeylere gelince, ilk olarak çarşıya girilme hadisesinin kutsallığının vurgulanmasına dikkat edilmelidir. Vaizler, çarşıya girilme, İsa’nın Tutkusu ve diğer kutsal olayları titizlikle ele almalıdır. İkincisi, vaizin görüldüğü gibi olması gerekir. Zira çarşıya ve ölüme davet eden birinin haçın ruhuna aykırı davranışlarda bulunması ve günah işlemesi yakışıksız bir davranıştır. Üçüncüsü, aynı şekilde haç kuşanmalıdırlar ki diğer insanlara örnek olsunlar. Dördüncüsü, anlayışlı ve uyanık olmalıdırlar. Toplanan vergiler, bağışlamalar, muafiyetler gibi pek çok önemli şeyle aynı anda uğraştıkları için hata yapabilirler ve günaha girebilirler. Beşincisi, ilgili olmalarıdır. Daha verimli sonuçlar alabilmeleri için haçı vaaz etmenin yanında, samimi sohbetlerle veya başka şekillerde konuyu gündemde tutmaya dikkat etmelidirler. Altıncısı, basiretli ve iyi bir hatip olmaları gerekir. Çünkü bu tür konularda sıklıkla akıllarda şüphe uyandıran olaylar yaşanabilir ve bu özelliklere sahip olmayanlar tehlikeli müdahalelerde bulunabilir. Yedincisi, dualarda destek alınmalıdır. Platon’un da dediği gibi, nasıl ki küçük meselelerde bile ilahî yardımdan destek beklememiz gerekiyor, büyük meselelerde buna daha da çok başvurmamız gerekiyor. Sekizincisi, vaizler ne çok hareketli ne de çok tembel olmalıdırlar. Çünkü bazıları bu dava için o kadar yoğun çaba gösteriyorlar ki sadaka peşinde izlenimi

uyandırabiliyor veya yanlış sözler söyleyebiliyorlar. Bu insanları aldatmaktır ve kınanması gereken bir eylemdir. Sonuncusu ise insanları sadece ihtiyaç duydukları konu hakkında bilgilendirmektir. Konuyu toparlamak gerekirse, Sarazenlere karşı haçı vaaz edenlerin meseleyle neyin ilgili olduğunu ve hangi konulardan sık sık bahsetmesi gerektiğini bilmeleri gerekmektedir” (Humbert de Romans, 2022, s. 169-171).

Humbert daha sonra, Haçlı Seferi vaazı verecek din adamlarının bilmeleri gereken konuları sıralamaya başlar. Kalabalık içinden birisi bir soru sorduğunda vaizin şaşırıp kalmaması için bu konuya özen gösterilmelidir. Bu sebeple vaizler, çoğu zaman bu bölge hakkında konuşmak zorunda kalacakları için Kutsal Topraklar hakkında tarihî bilgiye sahip olmalıydılar. Ayrıca dünya haritasını az çok bilmelidirler ki bu sayede bu toprakların nerede konumlandığını, güneyinde, kuzeyinde, doğusunda, batısında neler olduğunu anlatabilsinler. Öte yandan [Hz.] Muhammed'in soyu ve hayatı hakkında malumat sahibi olmaları da gerekmektedir. Zira vaizin sürekli olarak onun ve hukukunun aleyhine konuşması gerekecektir. Humbert bu bilgilerin Kur'an'da ve Pierre Alphonse'un *Yahudilere Karşı* adlı risalesinde bulunabileceğini söyleyerek kaynak önerisi de yapar. Haçlı Seferleri hakkında bilgi sahibi olmak için ise kronikleri okumalarını tavsiye eder. Dahası vaizler, Haçlı olmanın imtiyazları, affedilme, muafiyet ve haç kuşanmanın manevi değeri gibi konularda da yeterli bilgiye sahip olmalıydılar (Humbert de Romans, 2022, s. 172-173). Son olarak tarihten örnek verebilmek için İmparator Konstantin, İmparator Julianus, Büyük İskender, Theodosius, İmparator Maxentius, İmparator Konstans gibi liderler ile Endülüs'te Müslümanlara karşı savaşıyor veya Haçlı Seferlerine katılan Fransa ve İngiltere kralları gibi tarihî kişiliklerin hayatlarını bilmeleri gerekmektedir (Humbert de Romans, 2022, s. 174-185).

Bu konuyu da açıklığa kavuşturan yazar sonraki bölümlerde Papa II. Urbanus'un Clermont Konsili'nde verdiği vaazdan pasajlar paylaşır. Böylece ihtiyaç duyan vaizlerin bundan faydalanmasına yardımcı olur.

“Ah, böylesine yozlaşmış ve şeytanların hizmetkârı olmuş bir kavmin, Tanrı'nın imanla donattığı ve Mesih'in ışığıyla parlayan halkı bu şekilde mağlup etmesi ne kadar da acı! Bizim gibi Hristiyan olan bu insanlara yardım etmezseniz, Rab üzerinizden sitemlerini eksik etmeyecektir! Bundan gayri din kardeşleriyle zalimce savaşıyorlar artık bunu sona erdirip kâfirlerle savaşmaya gidecektir. Bir zamanlar esir aldıklarınız artık şövalye olsunlar! Bir zamanlar kardeşlerine kılıç çekenler bundan böyle barbarlarla savaşsınlar! Cüzi bir miktar karşılığında paralı askerlik yapanlar sonsuz bir ödüle hazır olsunlar. Bedeni ve ruhuyla yorulanlar, bu sefer çifte mükâfat için çalışsınlar!” (Humbert de Romans, 2022, s. 196).

“Sevgili kardeşlerimiz! Size derin hıçkırıklara boğulmadan anlatamayacağım kadar kötü şeyler duydum. Kudüs'te, Antakya'da ve diğer Doğu şehirlerinde ne büyük acılar yaşandığını, ne sıkıntılar çekildiğini, din kardeşlerimizin dövüldüğünü ve büyük zulme uğradıklarını haber aldık. Hepsi de dostlarımız, yoldaşlarımız, aynı anadan doğan kardeşlerimiz; sizler de onlar gibi aynı Mesih'in ve aynı Kilise'nin oğullarısınız. Onlar kendilerine miras kalan evlerinde başka efendilere hizmet eder hâlde geldiler, kovuldular, dilencilik yapmaya başladılar, köle gibi satıldılar. Mesih'in kanıyla kurtarılan Hristiyanların kanı döküldü, sefaletin kucağına bırakıldı ve köleliğe teslim edildi. Her şehirde yas,

sefalet ve yardım çılgınlıkları hüküm sürüyor. Yüreğim parçalanarak söylüyorum ki, bir zamanlar kurbanların sunulduğu kiliseler ne yazık ki ahırlara çevrilmiş. Bedbaht insanlar kutsal şehirleri işgal ettiler! Soysuz ve habis Türkler kardeşlerimize hükmetmeye başladı! Efendimizin mezarının başına gelenleri hatırlatmıyorum bile. Çünkü bazılarınız onun ne kadar büyük bir iğrençliğe teslim edildiğini kendi gözleriyle gördü. Türkler sizin oraya götürdüğünüz sadakaları utanmadan alıyor, dinimize karşı sonu gelmez hakaretler ediyor. Efendimiz bizim için orada öldü, orada gömüldü. Onun kabri, bu mukaddes yer ne kadar da değerlidir!” (Humbert de Romans, 2022, s. 218-219).

Daha sonra Birinci Haçlı Seferi'nden örnekler verir. Burada, kroniklerde geçen abartılı sayıları kullanarak İznik'e varan Haçlı ordusunda, din adamlarını ve savaşmaya uygun olmayanları hariç tutarak, yaklaşık 700.000 asker olduğunu söyler. Aslında bu sayının daha da fazla olabileceğini söyleyen Humbert, Birinci Haçlı Seferi'ne katılabilecek toplam insan sayısının yaklaşık 6.000.000 olabileceğinin tahmin edildiğini de belirtir. (s. 197) Sonraki satırlarda seferin çeşitli aşamalarına atıflar yapan yazar, Hristiyanların başarıları, yapılan hatalar yüzünden uğranılan felaketler ve Türklerin savaşkanlığı gibi konulara şöyle değinir:

“Haçlı ordusu İznik'ten Antakya'ya doğru ilerlerken; şehvetin, açgözlülüğün ve kibrin pençesine takılan halkımızın günahları yüzünden, Türkler, Hristiyanların etrafını tıpkı ağıldaki koyunlar gibi çepeçevre sardı ve müthiş bir ok yağmuruna tuttu. Halkımız günahlarının farkına vardı ve derhâl Tanrı'dan merhamet dilenmeye başladı. Beyazlara bürünmüş piskoposlar ve rahipler, alçakgönüllülükle Tanrı'ya niyaz ediyorlar, ağlayarak ilahiler söylüyorlar; günahkâr kalabalıklar ise günah çıkarmak için onlara doğru koşuyorlardı. Nihayet Tanrı halkımıza acıdı ve onlara cesaret verdi, düşmanların yüreğine de korku saldı. Kaçan Türklerden kalan ganimetlerle zengin olduk. Herkes bizden korkmaya, namımız doğuya doğru yayılmaya başladı” (Humbert de Romans, 2022, s. 197).

“1097 yılının Ekim ayından bir sonraki yılın Haziran ayına kadar süren Antakya kuşatması sırasında halkımız o kadar zor duruma düştü ki, yiyecek bir şey bulamadıkları için deve dikenlerini, envai çeşit otları, atları, katırları ve develeri yedi. Bunları bile yiyemeyecek derecede fakir olanlar ise köpekler, hayvan derileri ve dışkılarıdaki tohum kalıntılarıyla yetindi. Umutların tükenmeye başladığı bir anda Tanrı halkının sesine kulak verdi ve şehirde yaşayan bir Türk'ün⁸ rüyasına girip ona şöyle dedi: “Uyan, kalk ve şehri Franklara ver!” Şaşırarak olanları anlamaya çalışan adama tekrar göründü ve “Emreden benim, ben Mesih'im!” dedi. Adam uyanıp efendisi Antakya hâkiminin yanına gitti ve gördüklerini anlattı fakat “Aptal mısın ki her gördüğüne inanasın?” cevabını aldı. Mesih evine dönen adama tekrar göründü ve şöyle seslendi: “Neden sana emrettiğimi yapmadın? Tereddüt etme. Çünkü ben her şeyin Rabbiyim!” Adamın içindeki şüphe gitti ve Hristiyanlarla şehre nasıl gireceklerine dair plan yapmaya başladı. Yaklaşık yirmi adamımız gece vakti iperle şehrin surlarına tırmandı ve kapıları diğerlerine açtı. Halkımız birçok insanı öldürerek şehri ele geçirdi, diğerleri de kaçtı” (Humbert de Romans, 2022, s. 198).

“Antakya'yı ele geçiren halkımız kadınlarla zina işlediğinden Pers kralı (Kürboğa) adamlarıyla birlikte Türklerin yardımına geldi ve şehri kuşattı. Bu kuşatma o kadar şiddetli bir hâl aldı ki çoğu Hristiyan kaçmayı düşündü. Fakat Tanrı yine kendini hatırlattı ve onları teselli etti. Görüldüğü

⁸ Haçlılara yardım eden Ermeni Firuz'dan bahsedilmektedir.

kişilere “Kaçma, geri dön ve diğerlerine, tutuşacakları savaşta yanlarında olacağını söyle, onları affettim,” diye buyurdu. Bazıları da gece iplerle surlardan aşağı inip kaçmaya çalışıyordu. İçlerinden birine ölen kardeşi görünüp şöyle dedi: “Niçin kaçıyorsun kardeşim? Korkma çünkü Rab savaşta senin yanında olacak. Bu uğurda ölen dostların da seninle birlikte Türklere karşı savaşacak!” Askerlerimiz ve atlarımız açlıktan kırılmaya devam ederken, üç gün boyunca oruç tuttular ve içtenlikle dualar ettiler. En nihayetinde beyazlar içindeki rahiplerin duaları eşliğinde Türklere saldırdılar ve onlara galebe çaldılar. Öyle büyük bir zafer kazanmışlardı ki, kaçan Türklerin geride bıraktıkları ganimetleriyle zengin oldular” (Humbert de Romans, 2022, s. 199-200).

“Remle Muharebesi (1105) sırasında Kudüs Patriği [Evremar de Théroutanne] haçı taşıyan halkımız hep bir ağızdan “İsa galip geldi! İsa hüküm sürüyor! İsa yönetiyor!” diye bağırды. Böylece savaşçılarımız inanılmaz ve beklenmedik bir zafer kazandılar. Zira o gün 500 şövalye ve 2.000 piyadeye karşılık 15.000 Sarazen ile mücadele etmişlerdi” (Humbert de Romans, 2022, s. 200).

Eserin son bölümlerinde Müslümanlarla savaşacak Haçlı askerlerini başarıya ulaştıracak tavsiyeler verilir. Humbert vaizlerden, Haçlıların vicdanını rahatlatarak cümleler kurmasını ister. Çünkü vicdan azabının, kişinin aklına savaşta öldükten sonra kötü bir akıbeta uğrayacağına dair düşünceler getireceğini, ölümden korkan insanın da savaşta daha çekingen davranacağını belirtir. Bu sebeple Haçlıların vicdanı rahat olmalıdır. Zira böylesi insanlar ölümden sonra mutlu bir hayat yaşayacağını bilir ve bu sebeple ölmekten korkmayıp daha şevkle savaşır. İkincisi, Haçlı Seferlerinin adil bir savaş olduğuna inanmaktır ki bu sayede daha da gayretleneceklerdir. Üçüncü husus mükâfatın çok büyük olduğunu unutmamaktır. Dördüncüsü ilahî yardımın her zaman Hristiyanların arkasında olduğuna inanmaktır. Beşinci tavsiye düşmanın alçak olduğunu hep hatırlamak, altıncısı geçmişte akıtılan kanları unutmamak ve intikam ateşiyle yanmaktır. Yedincisi ise faydalı işler yapıp şöhret kazanmaya çalışmaktır. Bunları layıkıyla yerine getiren her Hristiyan'ın halis bir Haçlı olacağını söyleyen Humbert, geçmişte şehit düşenlerle aynı ödüle kavuşacaklarını da müjdelere (Humbert de Romans, 2022, s. 214-215).

Sonuç

Haçlı Seferi vaazının nadide örneklerinden biri olan *De predicatione crucis*, Hristiyanların yüreğinde sönmeye noktasına gelmiş Haçlı ruhunu yeniden körüklemek ve din adamlarının, Müslümanlarla savaşacak asker toplamalarını kolaylaştırmak amacıyla yazılmıştı. Fransa Kralı IX. Louis'nin başarısızlıkla sonuçlanan seferinden sonra hazırlandığı anlaşılan eser, vaizleri bilinçlendirmenin ve karşılarındaki kitlenin nabzına göre şerbet vermeyi öğretmenin yanı sıra Türkler ve Müslümanlar hakkında da ilgi çekici anlatılar sunar. Bu özelliğiyle salt sefer sürecini anlatan Haçlı kronikleriyle aynı vazifeyi görmese de, Hristiyanların bilinçaltında yatan düşüncelerin anlaşılması için önemli bilgiler ihtiva eder. Ömrünün büyük bir bölümünü Dominikan Tarikatı'nın idari yapısını düzenlemekle geçiren Humbert de Romans'ın Haçlı düşüncesini dinî temelle güçlendirmeye çabalaması şaşırtıcı değildir. Bir zamanlar Haçlı Seferlerine katılan coşkulu kalabalıkları heveslendiren cümlelerin artık işe yaramadığını ve insanları manipüle etmenin daha zor olduğunu fark etmiş olsa da, Haçlı vaazlarını çoğunlukla dinî öğelerle süslemekten imtina etmemiştir. Bu durum, ruhban sınıfının Kutsal Topraklar meselesinin artık Batı Hristiyanlığı'nın birincil

meselesi olmadığı, din adamlarının beyhude yere çabalamaya devam ettikleri gibi hususları henüz kavrayamadıklarının işaretidir. Bu aşamaya gelmek için bir müddet daha geçmesi gerekecek, Haçlı Seferlerine yeni bir boyut kazandıran *Recuperatione Terrae Sanctae* literatürünün yazılmaya başlandığı XIII. yüzyıl sonlarını beklemek icap edecekti. Her şeye rağmen Humbert, *De predicatione crucis* ve daha sonra yazdığı *Opus tripartitum* adlı eseriyle Haçlı Seferlerinin eksik ve hatalı kısımlarını eleştirmesi ve sistemli bir şekilde düzenlenmesini teşvik etmesi gibi eylemleriyle çağının müstesna isimlerinden biri olmuştur.

Extended Summary

Due to the succession of defeats, from the middle of the 13th century it became much more difficult to recruit for the Crusades. People began to think that they were satisfied with the life they were living, that it was not possible to achieve lasting success in overseas territories, and they became more and more reluctant to participate in the expeditions due to deterrent events such as the continuous loss of territory of the Crusader states in the Eastern Mediterranean and the captivity of King Louis IX of France. Seeking a solution to this problem, the clergy began to think of ways to persuade Christians to take part in the Crusade. One of them was Humbert de Romans. Born in Romans-sur-Isère between 1190-1200, he graduated from the University of Paris and taught there for a while, then left the university and joined the Dominican Order in 1224. Rising rapidly within the Order, Humbert became abbot of the monastery in Lyons in 1237. In 1254, he was elected as the fifth master of the Dominicans. After becoming the Order's highest authority, Humbert introduced radical reforms, encouraged Dominican missionaries sent to the East to learn Arabic and other languages, revised the curriculum for Dominican preachers, and significantly changed the Order's statutes.

In *De predicatione crucis*, written between 1266 and 1268, Humbert tried to raise the awareness of preachers who preached to potential Crusader candidates. Dividing his work into forty-five chapters, Humbert explained the reason for writing this treatise in the first part and gave advice on how preachers could persuade Christians. It is seen that he also touches upon events such as the Muslims' domination of the Holy Land, their spread across the Mediterranean in Spain and the beginning of the Crusades. Summarising the successes of the Christians on the eastern Mediterranean coast, Humbert states that the borders of the Crusader states were shrinking, that they had difficulty in resisting the Mamluks and that they expected urgent help from Western Christianity. Emphasising the need for Christendom to organise a new Crusade for all these reasons, Humbert reminds that Christians achieved great success and pleased God in the previous Crusades, and suggests that the mistakes of the past should not be repeated and that Christians should repent of their sins and prepare for the new Crusade.

In his work, the author touches upon the content of Pope Urbanus II's sermon in Clermont, the reasons why the participants of the crusade wore the symbol of the cross, the activities of Pierre l'Ermite and the successes achieved in the First Crusade. He also explains how Christians should react to Saladin's conquest of Jerusalem through the

examples of German Emperor Friedrich, King Philippe of France and King Richard of England, who went on a Crusade. Humbert also dwells on the reasons that prevented people from going on the Crusade and explains what the Papacy should do. He also aims to teach the preachers who invite people to the Crusade how to dispel the doubts of Christians, how to convince them that they will be victorious both in this world and in heaven.

De predicatione crucis, with all its characteristics, is not only a treatise written for preachers, but also an important source for the literature of the Crusades. Humbert de Romans wrote a work that will help us understand how Western Christianity approached the idea of the Crusade approximately 170 years after the First Crusade, and how they tried to overcome the problems experienced as well as reminiscing about the old days. His text also contains detailed information about the rituals of the previous Crusades. With all these activities, he managed to become one of the clergymen who inspired many people both in his own time and in the 14th century when the Crusade projects were popular.

Kaynakça | References

- Akgün, H. (2013). Râvi Tasarruflarının Rivâyetlere Etkisi “Hz. Peygamber’e Otuz Erkek Gücünün Verildiği” Örneği, *KSÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi* 22: 43-65.
- Alves, A. A. (2020). Praedicatio Est: Humbert of Romans, Jacobus of Fusignano and Giordano da Pisa on the Preaching of the Order of the Friar Preachers in the Late 13th and Early 14th Centuries, *Revista de Historia Social y de las Mentalidades*, Vol. 24, N° 2, Jul.-Dic.: 1-40.
- Brett, E. T. (1984). *Humbert of Romans: His Life and Views of Thirteenth-Century Society*, Toronto: Pontifical Institute of Mediaeval Studies.
- Brundage, J. A. (1992). Humbert of Romans and the Legitimacy of Crusader Conquests, *The Horns of Hattin*, (Benjamin Z. Kedar ve Yad Izhak Ben-Zvi, Ed.) Jerusalem: 302-313.
- Conlon, W. M. (1955). *Treatise on Preaching, by Humbert of Romans*, (Dominican Students, Province of St Joseph, Trans.), Blackfriars Publications.
- Dilek, S. (2019). Ramon Llull’un Zihin Dünyası ve Orta Çağ Üniversitelerinde Arapça Öğrenimine Etkisi, *İnsan&Toplum The Journal of Humanity and Society*, Vol. 9. S. 4: 1-34.
- Humbert de Romans, (2022). *Traité sur la Prédication de la Croisade*, (Portnykh, V. Trad.). Turnhout, Brepols Publishers.
- Lecoy de la Marche, A. (1890). La prédication de la croisade au treizième siècle, *Revue des questions historiques*: 5-28.
- Longère, J. (1989). Les chanoines réguliers d’après trois prédicateurs du XIIIe siècle: Jacques de Vitry, Guibert de Tournai, Humbert de Romans, *Le monde des chanoines, XIe-XIVes.*, Toulouse, Privat (Cahiers de Fanjeaux): 256-283.
- Murray, A. (1974). Religion among the Poor in Thirteenth-Century France: The Testimony of Humbert de Romans, *Traditio*, Vol. 30: 285-324.
- Quetif, J. ve Echard J. (1721). *Scriptores ordinis Prædicatorum recensiti, notisque historicis et criticis illustrati*, Tome 2, Ballard et Simart, Paris: 141-149.
- Richard, J. (2022). *Haçlı Seferleri Tarihi* (Özgemir, Ö. Çev.). İstanbul: Selenge Yayınları.
- Ricoldus de Monte Crucis. (2018). *Doğu Seyahatnamesi: Bir Dominikan Keşişin Anadolu ve Ortadoğu Yolculuğu* (Altunbaş, A. D. Çev.). İstanbul: Kronik Kitap.
- Riedl, A. (2016/2017). Humbert von Romans und sein ‘konziliarer Friedensplan’ für das Zweite Konzil von Lyon (1274), *Annuaire Historiae Conciliorum*, 48: 175-191.
- Tamminen, M. (2018). *Crusade Preaching and the Ideal Crusader*, Turnhout, Brepols Publishers.
- Tugwell, S. (1982). Early Dominicans: Selected Writings, *The Classics of Western Spirituality*, Paulist Press, New York: 181-370.